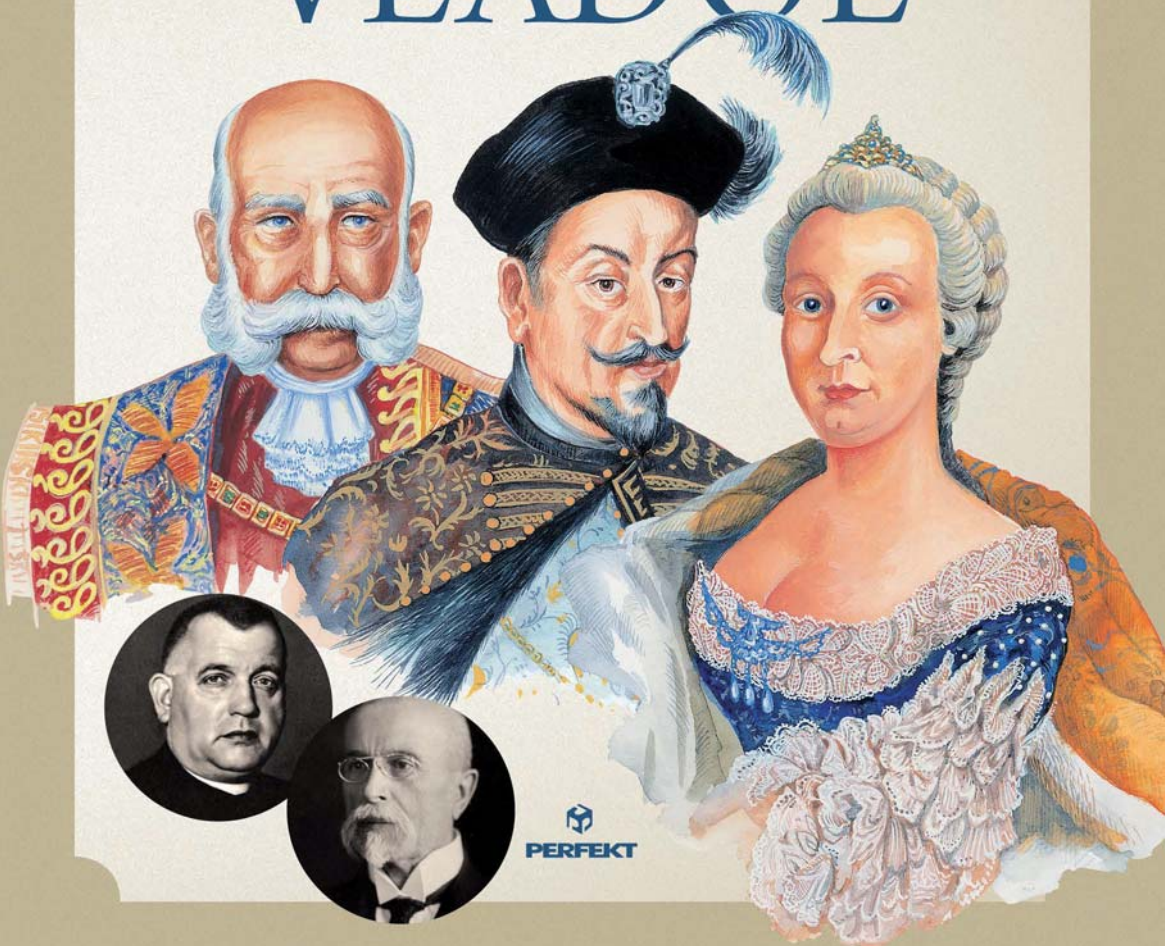


LADISLAV ŠVIHRAN

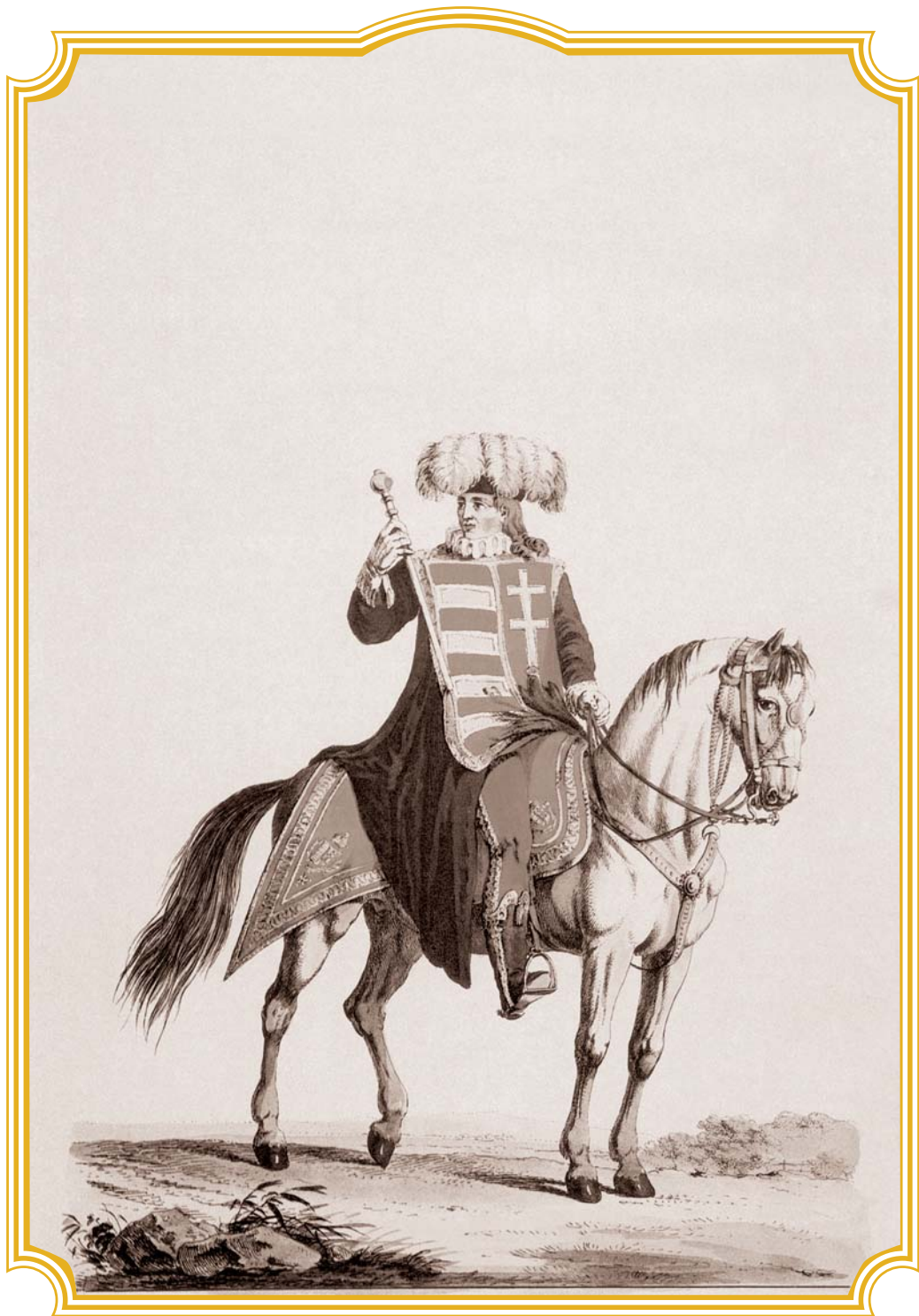
KTO NÁM VLÁDOL



 **PERFEKT**

LADISLAV ŠVIHRAN

KTO NÁM VLÁDOL





LADISLAV
ŠVIHRAN

KTO NÁM VLÁDOL

Text © Ladislav Švihran 2016

Illustrations & Photographs © Vladimír Fecko, Marcel Jakúbek, Miroslav Regitko,
archív vydavateľstva Perfekt

Cover Design © Veronika Sabovčíková

Slovak edition © Perfekt 2016

Kto nám vládol

Autor textu: Ladislav Švihran

Ilustrácie a fotografie: Vladimír Fecko, Marcel Jakúbek, Miroslav Regitko,
archív vydavateľstva Perfekt

Jazyková redaktorka: Zuzana Kovačičová, Lucia Tulová

Zalomenie a príprava tlačových podkladov: Veronika Sabovčíková, DTP Perfekt

Vydal Perfekt, a. s., Karpatská 7, 811 05 Bratislava,
ako svoju 732. publikáciu.

Rok vydania 2016

Druhé prepracované a doplnené vydanie

Knihu si môžete objednať vo vydavateľstve PERFECT, Karpatská 7, 811 05 Bratislava 1,
fax: 02/52 49 97 88, e-mail: odbyt@perfekt.sk alebo na www.perfekt.sk s 30 % zľavou.

Elektronickú verziu tejto knihy si môžete kúpiť na internetových portáloch www.martinus.sk,
www.dibuk.sk, www.prestigio.sk, www.datart.sk a ďalších.

Tlač: NIKARA, Krupina

ISBN 978-80-8046-734-0

www.perfekt.sk

ÚVODOM

Kniha, ktorú držíte v rukách, chce čitateľom dospelým, mládeži i deťom priblížiť minulosť, rozšíriť vedomosti o našich kráľoch, vladároch, našich panovníkoch, prezidentoch a prispieť k lepšiemu poznaniu našich dejín.

Možno práve aj toto poznanie zobudí driemajúce národné povedomie, neraz absentujúcu hrdosť na vlast, na predkov, na naše dejiny – aj na tých, ktorí nám vládli.

Za dlhé stáročia sme mali množstvo panovníkov – dobrých, slabých i takých, ktorí nehladeli na zverený ľud, iba na svoje bohatstvo, moc a slávu. Po zániku Veľkej Moravy nám tristo rokov vládli Arpádovci, štyristo rokov Habsburgovci, ale boli to i kráľi z rodu Anjuovcov, Jagelovcov, Luxemburgovcov...

Kniha prispieva k lepšiemu poznaniu dejín, sleduje obdobie vlády jednotlivých panovníkov predovšetkým vo vzťahu k Slovensku. Nech ich prínos k dejinám nášho národa – dobrý, či zlý – prispeje nám, dedičom, k uvedomeniu si skutočnosti, že hoci sme národ malý, v európskej rodine máme rovnocenné postavenie s ostatnými národmi.

Vydavateľ

Samo

623(4) ~ 658(9)



V 6. a 7. storočí trpeli slovanské kmene sídliaace na našom území nájazdmi Avarov. Príslušníci tohto kočovného kmeňa prepádali osady, rabovali, plienili. Keď vypukla vojna medzi Avarmi a Byzantskou ríšou, Slovania využili príležitosť a povstali proti svojim utláčateľom. Do bojov na strane našich prapredkov sa zapojil aj franský kupec Samo so svojou družinou. Samo sa narodil okolo roku 600 a pochádzal z oblastí dnešného Paríža. Jeden z prameňov uvádza, že bol keltského rodu, iný tvrdí, že pôvodom bol Slovan. S početnou obchodnou karavánou, ktorá bola skôr húfom vojakov, dodával Slovanom zbrane a potom aj bojoval po ich boku. Prejavil sa ako udatný vojak. Vo Fredegarovej kronike sa píše: *„Preukázal takú veľkú schopnosť proti Avarom, že to vzbudilo obdiv, a nesmierny počet ich padol pod slovanským mečom.“* Tento prvý známy panovník na našom území vládol 35 rokov a vybojoval veľa víťazných bitiek proti Avarom i proti Frankom. Pamätná je bitka proti franskému kráľovi Dagobertovi I. pri Wogastisburgu roku 631, keď sa po trojdňových bojoch nepriateľské vojsko dalo na bezhlavý útek. Samo mal 12 žien (asi dcér najmocnejších slovanských náčelníkov) a 37 detí. Umrel v roku 658 (alebo 659). Po jeho smrti sa ríša rozpadla.



Aká veľká bola Samova ríša?

Slovania sa začali usádzať na našom území koncom 5. storočia. Svedčia o tom zachované písomné pramene a archeologické nálezy. Postupne doosídľovali úrodné nížinné, ale aj hornatejšie oblasti – povodie riek v Karpatoch. Samo spojil slovanské kmene do zväzku, ktorý ešte nemožno nazvať štátom, iba nadkmeňovým zoskupením protoštátneho útvaru. Pravdepodobne zahŕňal juhozápadné a južné Slovensko, časti dnešného Maďarska, Rakúska, južnej Moravy, Čiech a zrejme aj časť Bavorska. Napriek krátkej existencii to bola obrovská ríša. Jej centrom boli s najväčšou pravdepodobnosťou nížiny v povodí dolného toku Moravy a stredného Dunaja.



Zlaté šperky zo 7. storočia z Radvane nad Dunajom



Strieborné predmety z polovice 7. storočia, našli sa v Zemianskom Vrbovku.

Byzancia – potomok Rímskej ríše

Pôvodne bola druhým strediskom starovekej Rímskej ríše. Po jej rozpade na dve časti a po zániku Západorímskej ríše nielenže pretrvala až do konca stredoveku, ale často aj rozširovala svoje územie. Byzantská ríša sa rozkladala v Malej Ázii a na prevažnej časti Balkánskeho polostrova. Jej jestvovanie celé stáročia ohrozovali okolité národy, Avari, Peržania, neskôr seldžuckí Turci, ale aj Slovania, najmä slovanizované protobulharské kmene.

Kto boli Avari?

Bol to ázijský kočovný kmeň, ktorý sa v druhej polovici 6. storočia usadil v oblastiach stredného Dunaja a vytvoril si pevnostné ostrovy na slovanskom území. Historik Matúš Kučera opisuje Avarov takto: „Keďže celý život presedeli na koni a na obuvi nemali ani poriadnej podošvy, nohy im zakrpateli a boli nielen krátke, ale aj pekne zaokrúhlené do písmena O. Smiech z krátkych a neforemných nôh však okamžite každého prešiel, keď sa zahľadel na odstrašujúci výraz tváre. Avari údajne už v kolíske zohavovali deťom tváričky, aby v dospelosti naháňali výzorom strach.“ Jazyk Avarov nepoznáme, skôr predpokladáme, že boli mnohoetnickým spoločenstvom.

Kde bol Wogastisburg?

Vedci sa už dlho usilujú nájsť miesto, kde Samovo vojsko zvíťazilo nad Frankmi. Napriek v rozsiahlym archeologickom výskumom v poslednom období sa im to dosiaľ nepodarilo. Wogastisburg bol možno v dnešných Mikulčiciach na Morave, iní tvrdia, že v Slezsku alebo v Rakúsku. Najnovšie sa píše o okolí dnešnej Bratislavy, ale aj o vrchu Rubín pri Podbořanoch v Česku.



Boj o Wogastisburg podľa predstavy maliara



Vojsko Avarov bolo postrachom Európy.

Kto je autorom Fredegarovej kroniky?

To presne nevieme. Vieme len, že Fredegar žil na západe Franskej ríše, teda v dnešnom Francúzsku, nebol príliš vzdelaný, latinskú gramatiku veľmi neovládal a vo svojej knihe použil mnoho nárečových prvkov. Zato udalosti sa snažil zachytávať živo, s množstvom podrobných údajov. Kronika vznikla v 7. storočí a nie je vylúčené, že má viacerých autorov a jedného „redaktora“. Zostali v anonymite a pomenovanie **Fredegarova kronika** vzniklo až neskôr. Píše sa v nej o Slovanoch (čiže Vinidoch), o Avaroch (čiže Hunoch), ktorí dvesto rokov žili v našom susedstve – často vo vzájomnej symbióze – a značnú pozornosť venuje aj kupcov Samovi.

Samo prijíma Dagobertovho vyslanca (podľa Fredegara)

„Sycharius ako pochabý vyslanec riekol Samovi prenáhlené slová, ktoré mu neboli uložené, ba aj vyhružky, že Samo a ľud jeho ríše vraj je povinný službou Dagobertovi. Samo, už urazený, v odpovedi riekol: ‚Aj pôda, ktorú máme, patrí Dagobertovi, aj my patríme jemu, ak, pravda, nariadi zachovávať s nami priateľstvo.‘ Sycharius odpovedal: ‚Nie je možné, aby kresťania a sluhovia Boží uzavierali priateľstvo so psami.‘ Samo na to povedal: ‚Ak vy ste Božími sluhami a my psami Boha, vtedy vy neprestajte proti nemu konáť a my sme si vzali dovolenie zubami vás roztrhať!‘ Sycharius bol odhnaný spred Samových očí.“

Pribina

825 ~ 833



Stopäťdesiat rokov po zániku Samovej ríše na našom území pretrvávalo kmeňové zriadenie. Časom sa pretvorilo na nový, vyšší útvar – Nitrianske kniežatstvo. Naši pradávni predkovia obrábali zem, pásli dobytok, venovali sa remeslám. A občas museli bojovať. Najmä proti Avarom, hoci tí postupne splývali s domácim obyvateľstvom, a tak sa nepriateľstvo zmiernovalo. K vojenským konfliktom však dochádzalo ešte dlho. Súdobá história si územie nad stredným Dunajom akosi prestala všímať. Za celé obdobie sa o ňom nezachovala nijaká správa. Až kým sa v dobových písomných prameňoch objavilo meno Pribina. Jeho predkovia sa pravdepodobne ako kmeňoví náčelníci zúčastnili aj po boku franského vojska Karola Veľkého na konečných víťazných bitkách proti Avarom v oblasti stredného Dunaja – v Panónii. Pribina zveladil majetok predchodcov a časom zjednotil značnú časť samostatných útvarov na západnom, severnom a strednom Slovensku. Ako knieža spravoval krajinu najmä zo svojho hlavného sídla v Nitre – Nitrave. Tam dal postaviť a predovšetkým vysvätiť aj prvý kresťanský kostol na našom území, teda na území severne od Dunaja. Pri upevňovaní svojej moci skrížil meče skniežaťom Mojmirom I. (zmojmírovskej dynastie), ktorý satakisto usiloval zväčšiť svoje, Moravské kniežatstvo. Pribina boj prehral a spolu s družinou a synom Kocelom opustil Nitru. Krátky čas žil vo Východofranskej ríši, potom v Bulharsku, Chorvátsku, Korutánsku a napokon v Zadunajsku, pri Balatone a rieke Zale, kde mu franský panovník prepožičal (dal do léna) majetky. Neskôr mu ich daroval do skutočného vlastníctva.



Zlatý šperk z veľkomoravského obdobia

Čo značí meno Pribina?

O tom, že súvisí s latinským *privignus* (čo znamená nemanželský, nevlastný syn, pastorok), dnešní vedci pochybujú. Zastávajú názor, že je to slovo slovanského pôvodu. Podľa jedných pochádza zo slova *prvina*, čiže prvorodený syn, prvý z rodu. Väčšina vedcov sa však domnieva, že meno Pribina je odvodené od slova pribúdať, staršie pribývať. Keďže nitrianskemu kniežaťu pribúdala moc, sláva, majetok, takéto vysvetlenie pôvodu mena môže byť opodstatnené.

Kde stál Pribinov kostol?

O prvej písomne doloženej kresťanskej svätyni sa už veľa popísalo. Básnici ju ospievali, maliari nakreslili. Ibaže dodnes nevieme, kde presne stála. Na základe archeologických výskumov iba predpokladáme, že to mohlo byť na Martinskom vrchu v Nitre. Tu objavené základy kostola sú vyše 20 m dlhé a viac ako 7 m široké, jeho múry boli hrubé približne 1,5 m. Mohol sa však vypínať aj na dnešnom Hradnom kopci, kde sa rozkladá biskupský palác, alebo ho vybudovali na mieste mladšieho Kostola svätého Ladislava, kláštora piaristov.

Listina franského kráľa Ludovíta Nemca z roku 860, ktorou schvaľuje donáciu majetkov kniežaťa Pribinu kláštoru Niederalteich pri Pasove (Passau v Nemecku).



Sídlo kniežaťa Pribinu bola Nitra.





V 9. storočí sa kresťanstvo šírilo aj násilnými formami.

Bájny Blatnohrad

Pravdepodobne v roku 871 vznikol anonymný spis *O obrátení Bavorov a Korutáncov*. Spomína sa v ňom aj Pribina. O majetkoch, ktoré dostal od franského panovníka Ľudovíta Nemca, sa v spise píše: „Keď sa však medzičasom naskytla akási príležitosť, vtedy na prosbu verných spomínaného kráľa prepožičal tento Pribinovi ako benefícium istú časť dolnej Panónie okolo riek, ktorá sa nazýva Zala. On (Pribina) sa tam usídlil a začal v akomsi močaristom kraji rieky Zaly budovať pevnosť a zo všetkých strán zhromažďovať ľud a veľmi sa v tejto krajine množiť.“ Pribina nazval svoju pevnosť Blatnohradom. Predpokladá sa, že hlavné sídlo Pribinovej druhej domoviny sa rozkladalo v močiaroch na južnom konci Balatonu, v okolí maďarského mesta Zalavár.

Pribina a kresťanstvo

Keď dal Pribina postaviť kostol v Nitrave, bol ešte pohanom. Prečo tak urobil? Dôvod mohol mať niekoľko. Možno chápal význam kresťanstva vo svojom kniežatstve, možno chcel vyhovieť manželke, kresťanke z Bavorska alebo kupcom zo západu, ktorí prichádzali na naše územie a sústreďovali sa aj v Nitre. Šíritelia kresťanstva – írsko-škótski, franskí a talianski misionári, ako aj kupci zo západu – prenikali totiž na naše územie predtým (v druhej polovici 8. storočia). Pribina sa neskôr dal pokrstiť a stal sa zanieťeným šíritelom kresťanskej viery. Vo svojom kniežatstve v Panónii (tak sa nazývalo územie medzi Dunajom a Sávou) vybudoval 13 kostolov. Vysviacka každého sa stala veľkou udalosťou. Najväčšou bolo dokončenie baziliky v jeho sídle – Blatnohrade.

O Pribinovi a jeho dobe v dátach

- Pribina sa narodil okolo roku 800.
- V roku 828 sprevádzal salzburský arcibiskup Adalrák Ľudovíta Nemca na jeho výprave proti Bulharom. Vtedy navštívil (možno na pozvanie) aj Pribinu a vysvätil mu kamenný kostol.
- V rokoch 830 – 833 prebiehali boje medzi Pribinom a Mojmirom. Skončili sa Pribinovou porážkou a útekem z Nitravy.
- V roku 839 dal Ľudovít Nemec Pribinovi územie okolo Zaly v dolnej Panónii do prenájomu, v roku 847 do trvalého vlastníctva.
- V roku 850 sa konalo vysvätenie kostola v Blatnohrade.
- Pribina umrel v roku 861. Buď padol v bojoch proti Moravanom, alebo ho zákerne zavraždili. Jeho nástupcom sa stal syn Kocel.



Bronzová pozlátená
pracka zo začiatku
9. storočia z Brodzian

Mojmír I.

833 ~ 846



Začiatkom 9. storočia sa zjednocovali aj slovanské kmene na území dnešnej Moravy, aby spoločnými silami mohli lepšie odolávať vonkajším nepriateľom. Nevedno, kedy sa Mojmír I. narodil. Vieme však, že okolo roku 831 prijal spolu s družinou Moravanov kresťanstvo. Podobne ako Pribina patril k potomkom skúsených vojvodcov, ktorých volili členovia vojenských družín. Mojmírovo kniežatstvo bolo už dobre zorganizovaným územnosprávnym útvarom. Po vyhnaní Pribinu z Nitry Mojmír obe krajiny spojil a položil základy novej ríše, Veľkej Moravy. Nebol to jednoduchý proces. Mojmír musel najprv zlomiť Pribinovu vojenskú moc a poraziť vojská na ďalších mocných slovianskych hradiskách. Pobedom na Váhu pri Piešťanoch zničil napríklad až do základov a ponechal tam svoju vojenskú družinu. Podľa údajov Bavorského geografa sa ríša delila na 30 stredísk, ktorým dominovali hrady alebo hradiská. V tom období Veľká Morava susedila s rozpínavou Franskou ríšou, a hoci sa Mojmír I. usiloval žiť s ňou v priateľstve, východofranský panovník Ľudovít Nemec ho zosadil. To sú však len dohady. Iná verzia vraví, že Frankom vydal Mojmíra jeho synovec Rastislav, a ďalšia predpokladá, že prvý veľkomoravský panovník zomrel prirodzenou smrťou.



Obraz sokoliara na striebornom kovaní

Boli Moravia kmeňom?

Podľa historika Petra Ratkoša, znalca dejín Veľkej Moravy: „V staršej literatúre sa Moravia zvyčajne spomínajú ako kmeň. Podľa novších výskumov sa Moravanmi nazývali družiny, opora kniežacej moci. Zdá sa, že aj v Nitriansku sa nárečovo nazývajú Moravanmi (po maďarsky morva) i Moravcami (marót). Názov Moravia je odvodený od pomenovania územia, ktorým pretekala rieka Morava. Neskoršie písomné pramene (po roku 833) naznačujú, že termínom Moravia sa označuje iba vojenský sprievod, družina kniežacieho rodu Mojmiróvcov.“

Kto boli Frankovia?

Bol to germánsky kmeň usadený pri ústí rieky Rýn. V 5. storočí si založili štátny útvar, ktorý sa v nasledujúcich storočiach rozrastal. V prvej polovici 9. storočia sa obrovská ríša ocitla v kríze a napokon sa rozdelila na tri časti. Ľudovítovi, jednému z troch synov Ľudovíta Pobožného, pripadli východné nemecké krajiny, a preto aj dostal prímenie Nemec. Susedstvo s Frankmi nadlho poznačilo naše dejiny. Medzi Franskou ríšou a slovanskými kmeňmi, neskôr Veľkou Moravou, často dochádzalo k sporom i vojnám. Stávalo sa tak najmä preto, lebo mocná ríša si osobovala právo rozhodovať o osude iných štátov a miešala sa do ich vnútorných záležitostí s cieľom získať vplyv na sever od Dunaja i v celej strednej Európe.

Obrnená franská jazda



Devín zohrával významnú úlohu v celom veľkomoravskom období.





Slovanské hradisko z 1. polovice 9. storočia v Pobeďime

Čo sú hradiská?

Veľké hradiská boli predchodcami vyspelejších stredovekých hradov. Mali priestor opevnený veľmi alebo múrom, často chránený aj priekopou. Ich úloha bola predovšetkým obranná, ale aj územnosprávna, a preto sa stávali sídlom kniežaťa a jeho družiny, prípadne veľmožov či vladýkov. Niekde slúžili len ako útočisko v prípade vojnového ohrozenia. Najstaršie hradiská na našom území poznáme z mladšej a neskorej kamennej doby. Vznikali aj v období slovanského osídlenia našej vlasti, najmä od konca 8. a v priebehu 9. storočia. V staršej odbornej literatúre ho preto nazývali aj hradiskovou dobou. Hradiská boli objavené napríklad v Nitre, Bratislave, na Devíne, vo Svätom Jure, v Mužli-Čenkove, Pobeďime, Ducovom, Divinke pri Žiline, vo Vyšnom Kubíne, v Majcichove, Dreveníku, Spišských Tomášovciach a inde. Po pripojení Nitrianska k Morave niektoré hradiská – napríklad v Pobeďime alebo staršie hradisko v Spišských Tomášovciach – zanikli, iné boli prebudované a ďalšie vznikli.



Vláda pokoja

O panovaní Mojmíra I. sa nezachovali takmer nijaké informácie. V hmle sa rozplývajú aj základné údaje. Frankovia, ktorých v tom čase zamestnávali vnútorné spory, nemali čas starať sa o osudy Slovanov za východnými hranicami svojej ríše, a tak si Mojmír I. mohol podrobiť Nitriansko bez vonkajších zásahov. Urobil to rázne. No jeho ďalšie vládnutie už bolo obdobím pokoja, mieru, obdobím budovania ranofeudálneho útvaru, kráľovstva. Niet nijakej správy o tom, že by bol Mojmír I. viedol nejakú vojnu proti Frankom. Svojim susedom vychádzal v ústrety, medziiným umožnil ich misionárom, aby na území Veľkej Moravy šíрили kresťanstvo.

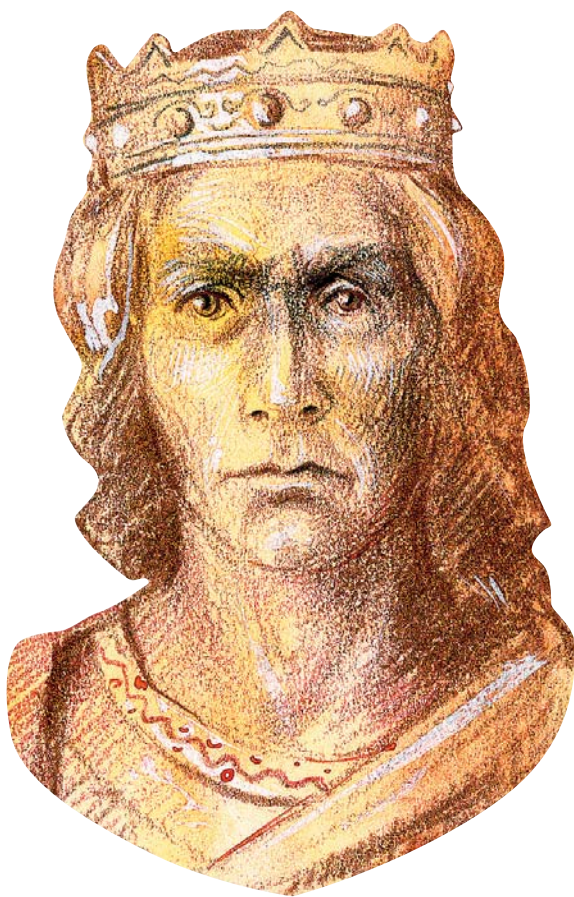


O Mojmírovi a jeho dobe v dátach

- V roku 830 prepukli boje medzi Mojmírom a Pribinom.
- V roku 831 prijal Mojmír I. aj so svojou družinou krst.
- V roku 840 umrel franský kráľ Ľudovít Pobožný a spory medzi jeho synmi sa naplno rozohrali.
- V roku 843 si traja bratia definitívne rozdelili Franskú ríšu na tri časti, z ktorých sa neskôr utvorili nové stredoveké feudálne štáty (kráľovstvá). Lotárovi patril stred Franskej ríše (Itália, Burgundsko a neskoršie Lotrinsko), Karolovi Lysému (Holému) západná časť (Francia) a Ľudovíkov Nemcovi východná časť (Nemcko).
- Mojmír I. umrel pravdepodobne v roku 846.

Rastislav

846 ~ 870



Vo franských *Fuldských análoch*, v ktorých autori zaznamenávali udalosti v 8. a 9. storočí a ktoré sú najbohatším zdrojom informácií o Veľkej Morave, sa o výmene na panovníckom stolci píše takto: „*Oko- lo polovice augusta (roku 846) vytiahol (Ľudovít Nemec) s vojskom proti moravským Slovanom, ktorí sa chceli odtrhnúť. Keď tu všetko usporiadal a urovnal podľa svojej vôle, ustanovil im za vojvodu Rastislava, Mojimírovho synovca.*“ Historici predpokladajú, že Mojmír I. nebolo potrebné zbavovať trónu, lebo udržiaval priateľské vzťahy s Frankmi. Mojmír vtedy pravde- podobne zomrel a istá skupina vladykov sa usilovala o odboj. Všetko sa však zmierlivo vyriešilo. Ľudovít Nemec vybral za následníka Rastislava preto, lebo sa domnieval, že bude poslušným vazalom Východofranskej ríše. Mojmírov synovec prežil totiž nejaký čas na dvore Ľudovíta Nemca a spriatelil sa s jeho synom Karolmanom. Rastislav však nebol dlho po- slušným vazalom. O niekoľko rokov, keď si upevnil moc, postavil sa na odpor. Ľudovít Nemec zorganizoval proti nemu výpravu, Rastislav však odolal útoku a zahnal nepriateľa za Dunaj. Aby obmedzil vplyv franské- ho duchovenstva na svojom území, najprv požiadal Rím, aby mu poslal kňazov, kresťanských učiteľov, a keď odtiaľ nedostal odpoveď, obrátil sa so žiadosťou na byzantského panovníka Michala III. Ten vybral dvoch bratov z mesta Solún, Konštantína a Metoda, ktorí ovládali jazyk blízky jazyku Slovienov a Moravanov na strednom Dunaji a Morave. Ich činnosť na na- šom území mala nesmierny význam. Frankovia sa vojnovými výpravami, ale aj rozličnými intrigami usilovali zbaviť Rastislava moci. Podarilo sa im to až s prispením Rastislavovho synovca Svätopluka I. Ten zajal strýka a vydal ho nepriateľom.



Obráz sokoliara na striebornom kovani

Konštantín, zvaný Filozof – sv. Cyril

Narodil sa v meste, ktoré Slovania nazývali Solún a Gréci Thessaloniki a ktoré bolo druhým najvýznamnejším strediskom v Byzantskej ríši. V meste a na jeho okolí sa zachovalo slovanské osídlenie. Konštantín bol veľmi vzdelaný a precestoval viaceré krajiny. Viedol napríklad kresťanskú misiu medzi Kozármí (Chazarmi). Pred príchodom na Veľkú Moravu zostavil písmo – hlaholiku a preložil do staroslovienčiny Bibliu, neskôr aj ďalšie náboženské, právnické a literárne diela. Spolu s bratom založili na veľkomoravskom území kresťanskú školu – učilište, a to nielen na prípravu kňazov, pomáhali tiež organizovať cirkevnú správu a podieľali sa aj na kultúrnom rozmachu. Na pápežovo pozvanie odišiel Konštantín do Ríma, kde v ostrej dišpute obhájal staroslovienskú liturgiu, takže bola uznaná na úroveň dovtedy len troch liturgických jazykov – latinčiny, gréčtiny a hebrejčiny. Tam – už chorľavý – vstúpil do kláštora, kde aj zomrel. Pred smrťou však prijal reholné meno Cyril.



Medailón z polovice 9. storočia
z Veľkej Mače



Hlaholské rukopisy

Franské výboje

Východofranská ríša, najmä jej východná časť (bývalá Avarska marka), vyvíjala tlak na susedné slovanské krajiny už od svojho vzniku roku 843. O necelé dva roky prijal Ludovít Nemec v Rezne (Regensburgu v Nemecku) 14 českých kniežat so sprievodom a dal ich pokrstiť. Bol to prejav istej formy nátlaku. V nasledujúcich rokoch viedol vojnové výboje proti slovanským kmeňom v Čechách, proti Srbom (od roku 851) i proti Bulharom. Napokon, keď Rastislav začal viesť nezávislú politiku, vysielal výpravu za výpravou proti Veľkej Morave.



Solúnski bratia prichádzajú na pápežský dvor.

Posolstvo byzantskému cisárovi

(podľa moravsko-panónskej legendy
Život Metoda)

„Hoci ľudia naši sa odvrhli od pohanstva a podľa kresťanského zákona sa držia, učiteľa nemáme takého, ktorý by nám v našom jazyku pravú vieru kresťanskú zvestoval, aby sa aj iné krajiny, to vidiac, pripodobnili nám. Teda posli nám, vladyka, biskupa a učiteľa takého. Lebo od nás na všetky strany vždy dobrý zákon vychádza.“



Svätý Cyril

Svätý Metod

Ludovítovo neúspešné ťaženie

(z roku 855 podľa Fuldských análov)

„Kráľ Ludovít, keď s nepatrným úspechom vytiahol s vojskom k moravským Slovienom proti ich kniežatú Rasticovi, ktorý proti nemu povstol, vrátil sa bez víťazstva, želajúc si protivníka, chráneného vrah najpevnejším valom, dočasne radšej nechať na pokoji, ako v nebezpečnom boji utrieť stratu svojich vojakov.“

O Rastislavovi a jeho dobe v dátach

- Rastislav sa narodil okolo roku 820.
- Pravdepodobne v roku 862 predostreli veľkomoravskí poslovia svoju žiadosť byzantskému cisárovi Michalovi III.
- Solúnski bratia Konštantín a Metod v roku 863 prekročili Dunaj. Niektorí bádatelia sa domnievajú, že to bolo pri Komárne. V ich sprievode bolo niekoľko kňazov slovanského pôvodu – Klement, Vavrínek, Angelár.
- Ďalšiu výpravu proti Rastislavovi viedol Ľudovít Nemec v roku 864 a ďalšiu v roku 869.
- Konštantín, nazývaný Filozof, zomrel 14. februára 869. Pochovali ho v Kostole svätého Klementa (Sant Clemente) v Ríme.
- Rastislav umrel v roku 870 za neznámych okolností. Frankovia vypíchli zajatému veľkomoravskému vládcovi oči a väznili ho v niektorom z bavorských kláštorov, kde aj zomrel.

Svätopluk I.

871 ~ 894



Svätopluk I. – podobne ako predtým Rastislav – mal jedno zo svojich sídel v Nitre. Možno práve tam sa mladšia vetva mojmírovskej dynastie zaúčala, ako vládnuť. Mladý, mocný, odvážny a ctižiadostivý Svätopluk sa asi nevedel dočkať, kedy zasadne na kniežací stolec, a možno aj za niečo iné prechovával nenávisť voči Rastislavovi. Spojil sa proti nemu dokonca s Karolmanom, ktorému jeho otec Ľudovít Nemec dal do správy východné oblasti svojej ríše. Keď sa to Rastislav dozvedel, medzi strýkom a synovcom prepukol – na radosť Frankov – nelútostný boj. Svätopluk zajaľ Rastislava a vydal ho do rúk Ľudovíta Nemca. Odmeny sa však nedočkal. Franský kráľ nedosadil na kniežací stolec Svätopluka, ale dvoch franských grófov. Ba zakrátko ho aj obvinil zo zrady a uväznil. Frankovia tak veľmi drancovali krajinu, že stredodunajskí Slovieni povstali. Za vodcu si zvolili kňaza Slavomíra, Svätoplukovho príbuzného. Keďže Frankovia ho nedokázali poraziť, požiadali Svätopluka o službu: poverili ho velením svojho veľkého vojska. Avšak Svätopluk sa spojil so Slavomírom a spoločného nepriateľa porazili. V roku 871 sa Svätopluk ujal vlády. Zvítazil aj v ďalších bojoch proti Frankom a výbojmi rozširoval ríšu. Postupne však väčšmi načúval hlasu franských kňazov ako učeniu arcibiskupa Metoda a jeho žiakov. Po Metodovej smrti v roku 885 ich napokon vyhnať z krajiny.

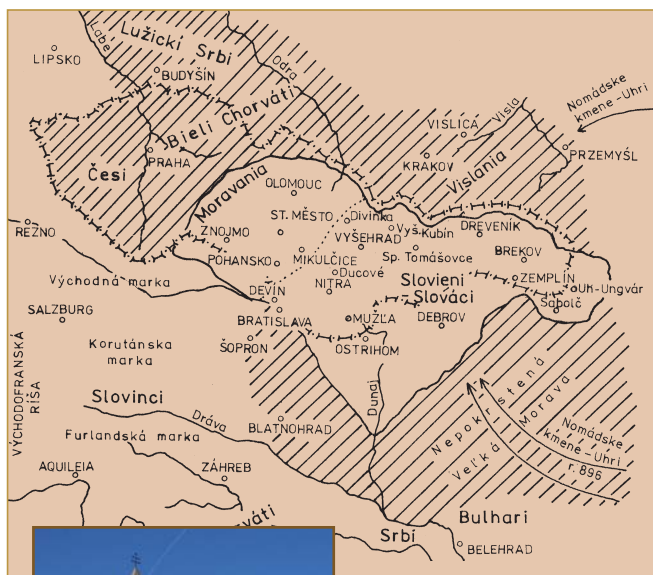


Zlaté a strieborné náušnice z veľkomoravského obdobia

Aká veľká bola Svätoplukova ríša?

Veľkomoravský knieža Svätopluk (nazývaný aj kráľom) uskutočnil niekoľko výprav proti Vislanom, Slezanom, od Bulharov si vybojoval Zátisie, zmocnil sa Čech a Lužice. Okrem sloviansko-moravského kniežatstva patrili k jeho ríši Sliezsko na strednom toku Odry, Lužica v juhovýchodnej časti dnešného Nemecka, kniežatstvo Vislanov, ktorého strediskom bol pravdepodobne Krakov, Čechy, územie Bielych Chorvátov aj časť Panónie so Zátisím. Za vlády Svätopluka I. bola Veľká Morava svojím rozsahom najväčšia.

*Rekonštrukcia veľkomoravského
dvorca v Ducovom z 2. polovice
9. storočia*



*Veľká Morava v časoch
Svätoplukových výbojov*

*Kostolík v Dražovciach
pochádza pravdepodobne
z čias Veľkej Moravy.*

Pápež ostro protestuje

(z listu Jána VIII. bavorským biskupom)

„Vy ste bez kanonického rozsudku odsúdili biskupa vyslaného Apoštolskou stolicou, väznili ho v žalári a trápili zauskovaním, ba nepripustili ste ho k bohoslužbám a tri roky ho odháňali od biskupského stolca. Hoci sa tento po tri roky prostredníctvom početných poslov a listov obracal na Apoštolskú stolicu, neráčili ste sa ustanoviť pred súd, ktorému ste sa v skutočnosti vždy hľadeli vyhýbať...“

Metodov osud

Konštantín a Metod obhájili svoje učenie pred pápežom v Ríme. Pápež Hadrián II. vysvätil Metoda začiatkom roka 870 za panónskeho misijného arcibiskupa a pápežského legáta pre oblasť Panónie. Na spiatocnej ceste na Veľkú Moravu sa Metod zdržal u Kocela v jeho sídle Blatnohrade a pomohol mu pri organizovaní cirkevnej správy. Pri návrate na Veľkú Moravu ho bavorskí biskupi zajali, dali v Rezne protiprávne odsúdiť a uvrhli do väzenia. Nemohli sa zmieriť s tým, že by stratili nadradené postavenie nad naším územím. Väznili ho tri roky a prepustili až na zárok pápeža Jána VIII. a jeho legáta Pavla z Ancony. Doma ho prijali s úctou a s nadšením. Sám Svätopluk – ako sa píše v *Živote Metoda* – mu odovzdal všetky chrámy a duchovných na všetkých hradoch. Neskôr však Metod upadol u kráľa do nemilosti. Vladár sa usiloval utužiť zväzky s Rímom, čoraz väčšmi uprednostňoval bavorských biskupov a poslúchal ich rady.



Metodov žiak Gorazd, ktorému sa pripisuje autorstvo moravsko-panónskej legendy *Život Metoda*.

Svätopluk I. v súdobých kronikách

„Asi v tom čase Svätopluk, kráľ moravských Slovienov-Moravanov, muž medzi svojimi najmúdrejší a veľmi ľstivého ducha...“

Regino, opát z kláštora Prüme,
v kronike z roku 894

„Treba vedieť, že moravské knieža Svätopluk bol skutočným (udatným) a u kmeňov s ním susediacich obávaným mužom.“

Konštantín Porfyrogenet: O spravovaní ríše

„Svätopluk, knieža Moravanov a nádoba všetkej vierolomnosti, keď všetky krajiny s ním susediace úkladmi a lešťou rozvrátil a bažiac po ľudskej krvi obklúčil, napokon, napomínajúc svojich, aby sa nestali milovníkmi mieru, ale radšej nepriateľmi susedov, dožil svoj posledný deň.“

Fuldské analý
(Reznianske pokračovanie z roku 894)

O Svätoplukovi I. a jeho dobe v dátach

- Svätopluk I. sa narodil okolo roku 830.
- Niektoré pramene uvádzajú Slavomíra ako veľkomoravského vladára v rokoch 870 – 871.
- Od roku 875 patril Svätoplukovi I. titul kráľ, ktorý bol odvodený od mena franského panovníka Karola Veľkého.
- V roku 880 pápež Ján VIII. znova schválil slovienskú liturgiu a Metoda označil za „najdôstojnejšieho arcibiskupa svätej cirkvi moravskej“.
- Metod zomrel 6. apríla 885. Pochovali ho do hlavného chrámu, avšak dodnes nevieme, ktorý z odkrytých a objavených kostolov na území Veľkej Moravy ním naozaj bol.
- V roku 892 vojská nového franského kráľa Arnulfa za pomoci nomádskych bojových družín spustošili časť územia Veľkej Moravy.
- Svätopluk I. zomrel v lete roku 894.

Mojmír II.

894 ~ 907



Svätopluk I. mal troch synov. História však zachytila pramene len o dvoch. Staršiemu, Mojhmírovi II., pripadlo kráľovské žezlo, mladší, Svätopluk II., sa stal údelným kniežaťom v Nitre. Bratia sa však nepohodli. V úsilí získať panovnícku hodnosť sa Svätopluk spojil s nepriateľmi ríše, Frankmi. Kráľ Arnulf ochotne poskytol pomoc, no výprava neprienesla želaný úspech. Hoci nepriateľské vojsko vyplienilo krajinu (v roku 898), Mojhmír II. sa nezmocnilo. O rok neskôr, keď Mojhmír II. obklúčil hradisko, do ktorého sa brat uchýlil, bavorské vojsko Svätopluka II. vyslobodilo a odvieďlo do Bavorska, kde sa stopa po ňom z dejín stratila. Mojhmír II. sa však musel boriť s ďalšími prekážkami, a to hneď od nástupu na trón. Najprv sa od Veľkej Moravy odtrhli Česi, potom si Arnulf prisvojil Panóniu, neskôr sa odpojili slovanské kmene v Polabí a na Odre. Objavil sa aj ďalší mocný nepriateľ – nomádske kmene, ktoré dobové pramene nazývali Avarmi, Hunmi, Turkami, Uhrami. Tí ohrozovali nielen Veľkú Moravu, ale aj Východofranskú ríšu. Prezieravý Mojhmír II. dohodol s Frankmi mier, hoci v nedávnych bojoch víťazil nad nimi. Tým si uvoľnil ruky, aby mohol čeliť kočovníkom z juhovýchodu. A ich prvým útokom aj odolával. No keď sa 4. – 5. júla a 9. augusta v roku 907 odohrali medzi Bavormi a starými Maďarmi pri Bratislave tri bitky, bavorské vojská utrpeli drvivú porážku. V boji možno padol aj Mojhmír II.



Veľkomoravská prilba